

ارائه مدلی ساختاری برای تبیین همدلی در دانشگاهها (بررسی تأثیر معنویت، سرمایه اجتماعی و حکمرانی خوب) [◇]

حسن زارعی متین^۱
بهزاد محمدیان^۲
علی قراچورلو^۳
مهدی شعله^۴

چکیده

هدف: همدلی یعنی داشتن احساس مشترک با دیگران، که این امر محصول توسعه اعتماد در جامعه است. موضوعی که در مبانی دینی تأکید زیادی بر آنها صورت پذیرفته است. این پژوهش با هدف ارائه مدلی کمی برای تبیین عوامل مؤثر بر همدلی انجام شد. **روش:** برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس-۱۹ و لیزرل-۸۸۰ استفاده شده است. جامعه مورد مطالعه، دانشجویان پنج دانشگاه قم بودند که به شیوه تصادفی ساده و در دسترس، ۴۰۰ نفر در این پژوهش مشارکت کردند. پرسشنامه‌ای با طیف پنجگانه لیکرت که از منابع معتبر برای طراحی آن استفاده و روایی آن با نظر اساتید به تأیید رسیده بود، توزیع و به روش خودگزارشی تکمیل شد. پایایی ابزار با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ برای بخشهای مختلف محاسبه شد که نشان‌دهنده مطلوبیت مناسب ابزار بود. مدل پژوهش با روش مدل معادلات ساختاری آزمون شد. **یافته‌ها:** نتایج ضمنی برآزش خوب برای مدل، نشان داد که به جز یک فرضیه، بقیه فرضیه‌های پژوهش مورد تأیید واقع شدند و معنویت به همراه سرمایه اجتماعی در توسعه همدلی ملت و دولت ایفای نقش می‌کنند. در همین راستا پیشنهادهای کاربردی برای دولت و ملت در راستای توسعه همدلی ارائه شد.

واژگان کلیدی: همدلی، معنویت، سرمایه اجتماعی، حکمرانی خوب.

◇ دریافت مقاله: ۹۴/۰۴/۳۰؛ تصویب نهایی: ۹۴/۱۰/۲۰

۱. استاد گروه مدیریت، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران.

۲. دانشجوی دکتری مدیریت رفتاری، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران (نویسنده مسئول) / نشانی: قم، بلوار دانشگاه (جاده قدیم تهران، پردیس

فارابی دانشگاه تهران) / شماره: ۰۲۵۳۶۱۶۶۱۶۸ / Email: B.mohammadian@ut.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران.

۴. دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت، پردیس فارابی دانشگاه تهران، قم، ایران.

الف) مقدمه

از منویات مقام معظم رهبری در نامگذاری سال، موضوع همدلی و هم‌بانی است که به حق، حکیمانه انتخاب شده است. همدلی از مفاهیمی است که در مبانی اسلامی توجه ویژه‌ای بدان صورت پذیرفته است. همدلی و هم‌بانی؛ یعنی نزدیک‌تر شدن تفکر ملت و عملکرد دولت که از یک سو سبب می‌شود مسئولان با نیازها و دغدغه‌های مردم آشنا شوند و از سوی دیگر، مردم امکانات و توانایی‌های دولتمردان و مسئولان را درک می‌کنند. از جمله مظاهر اصلی همدلی، همدلی بین دولت و مردم است. امام علی(ع) در خطبه ۲۱۶، شناخت و ادای حق و تکلیف متقابل حکومت و مردم را موجب الفت و همدلی و به هم پیوستگی این دو (نظاماً لِّأَلْفَتِهِمْ) دانسته و فرموده‌اند در سایه عمل به وظایف متقابل، حق در میان آنها عزت یابد، پایه‌های دینشان استواری گیرد، نشانه‌های عدالت برپا شود، سنتهای پیامبر(ص) در مسیر خود افتد و اجرا شود، روزگار برای زندگی به صلاح آید، امید به بقای دولت قوت گیرد و دشمنان مأیوس شوند. از سوی دیگر، انسجام و نزدیکی دولت و ملت نیازهای واقعی را آشکار می‌کند و در این میان، هم دولت می‌تواند در جهت برنامه‌ریزی منابع محدود بهتر عمل کند و هم ملت ایران می‌تواند دولت را در جهت رسیدن به مقصود یاری دهند و همین موضوع سبب جلوگیری از اتلاف سرمایه ملی و تقویت سرمایه اجتماعی می‌شود. نبود همدلی بین دولت و ملت تحمیل‌گر هزینه‌های اضافی برای هردو است؛ چرا که افراد و گروهها، به جای اندیشیدن به خدمت و سازندگی، باید بخشی از نیروها و امکانات خود را صرف مقابله با بخشی دیگر و شبه‌زدایی از ذهن دیگران کنند و پاره‌ای دیگر از امکانات صرف نظارت و مراقبت هر چه بهتر و بیشتر بر رقیب شود و بخشی صرف نظارت بر خود کنترل‌گران شود (مهدی‌پور، ۱۳۹۴). هر چه دولت با ملت پیوند و ارتباط بیشتری داشته باشد، دستیابی به تعالی و پیشرفت زودتر حاصل می‌شود. در این بین، معنویت و ارزشهای معنوی در شکل‌گیری گمانه‌های مثبت و تقویت همدلی تأثیر بسزایی دارد. وظیفه تبیین و فرهنگسازی در این مورد، بیشتر از هر فردی به دوش نخبگان جامعه است. نخبگان در این عرصه بایستی میان دولت و ملت پیوندی عمیق ایجاد کنند. دانشگاهیان به عنوان بخشی از نخبگان جامعه در این حیطة وظیفه خطیرتری دارند. لذا سؤال اصلی در این پژوهش عبارت است از اینکه عوامل تبیین‌کننده همدلی و هم‌بانی در دانشگاهها چیست؟

ب) مرور مبانی نظری و پیشینه پژوهش**۱. همدلی**

همدلی مؤلفه‌ای است که تاکنون فقط مورد توجه روان‌شناسان اجتماعی و پژوهشگران روابط انسانی بوده است. ویشر این واژه را برای اشاره به جنبه‌ای از احساس زیبایی شناختی به کار برده است. لپیس به همدلی دامنه فلسفی وسیع‌تری بخشیده و آن را دسترسی شهودی به شناخت ذهنیت شخص دیگر تعریف کرده است (هراتیان و احمدی، ۱۳۹۱). همدلی مفهوم مهمی در حوزه روان‌شناسی و ارتباط بین فردی است (احمدی، ۱۳۸۵). نگران شدن از ناراحتی دیگران حتی در میان کودکان خردسال نیز مشاهده می‌شود. افراد همدل سه خصیصه مهم دارند:

ارائه مدلی ساختاری برای تبیین همدلی در دانشگاهها ♦ ۲۳

اول اینکه، نسبت به نیازهای دیگران نوعی احساس نگرانی دارند. دوم اینکه، با دیگران اشتراک نظر دارند؛ یعنی قادرند خود را به جای دیگران بگذارند و به مسائل از نگاه آنها بنگرند. سوم اینکه، احساسات همدلانه دارند و آن را از طریق رفتارهای متناسب نشان می‌دهند. ریشه بسیاری از رفتارهای نوع‌دوستانه، همدلی است. همدلی از مؤلفه‌های ضروری برای تحول رفتارهای جامعه است. (درویزه، ۱۳۸۲)

تحقیقات نشان داده‌اند که همدلی تحت تأثیر عوامل مختلف شخصیتی و موقعیتی قرار می‌گیرد. از جمله این عوامل حتی می‌توان به: عوامل ژنتیکی، عوامل مرتبط با جنسیت، یادگیری و عوامل فرهنگی اشاره کرد.

در آموزه‌های اسلامی توجه به همدلی جایگاه ویژه‌ای داشته است. امام علی(ع) می‌فرماید: بهترین احسان، همدلی با برادران ایمانی است. امام صادق(ع) می‌فرماید: با همدلی و یاری برادران ایمانی تان به خدا نزدیک شوید. همچنین می‌فرماید: دو خصلت است که در هر که نبود، از او دوری کن: نماز به وقت و مواظبت کردن بر آن و همدلی. امام علی(ع) می‌فرماید: جوانمردی یعنی عدالت در حکومت و گذشت کردن با وجود توانایی بر انتقام، و همدلی در معاشرت است. (هراتیان و احمدی، ۱۳۹۱: ۱۴۶)

رشد و تعالی هر نظام اجتماعی در سایه وفاق ملی، اتحاد و انسجام و همدلی افراد و اجزای آن میسر می‌شود. در پرتو همدلی است که تعاملات سازنده شکل می‌گیرد. سیستمی که دارای وفاق اجتماعی و مشارکت عمومی است و از وحدت، یکدلی، یکرنگی، همدلی و هم‌زبانی بهره می‌برد، به راحتی با مشارکت عمومی شهروندان خویش به تحقق اهداف متعالی نظام خویش دست خواهد یافت. از سوی دیگر، در اندیشه اسلامی، همدلی مفهومی اساسی و محوری است؛ چراکه در جهان‌بینی اسلامی، ولایت محور اساسی محسوب می‌شود و ایجادکننده جهت‌گیری زندگی، معنویت و شادابی است. ولایت در جامعه اسلامی مفهومی است که بر همدلی دلالت دارد و سبب همدلی ملت و دولت می‌شود. در واقع؛ یکی از ویژگی‌های نظام ولایی را باید همدلی دانست. (رستمی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲)

همدلی در دانشگاهها به عنوان یکی از اثرگذارترین نهادهای جامعه، زمینه‌ساز همدلی در سایر بخشهای جامعه است. تعامل سه سطح از مراتب اجتماعی در دانشگاهها؛ یعنی دانشجویان، کارکنان و اساتید، گویای ضرورت همدلی در دانشگاههاست.

۲. حکمرانی و حکمرانی خوب

حکمرانی به مجموعه‌ای پیچیده از ارزشها، هنجارها، فرایندها و نهادهایی اطلاق می‌شود که به وسیله آنها جامعه به طور رسمی و غیر رسمی به اداره فرایند توسعه و رفع تعارضات می‌پردازد. (دباغ و نفری، ۱۳۸۸: ۲)

موضوع حکمرانی خوب با هدف دستیابی به توسعه انسانی پایدار مطرح شده و در آن بر کاهش فقر، ایجاد شغل و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط زیست و رشد و توسعه زنان تأکید می‌شود، که همه اینها با حکمرانی خوب امکان تحقق می‌یابد. همچنین حکمرانی خوب شامل طیف وسیعی از ساخت مفاهیمی مانند توسعه پایدار، توسعه روستایی و شهری، پیشرفت اقتصادی و اجتماعی با رویکرد مشارکتی و شفافیت و به موازات ویژگی‌های

غالب استراتژی‌های اجرای خط مشی و برنامه‌ریزی‌هاست. حکمرانی دارای سه بُعد یا رکن اقتصادی، سیاسی و اداری است. بُعد اقتصادی شامل فرایندهایی است که فعالیتهای یک کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد و با اقتصاد کشورهای دیگر در ارتباط است. بعد سیاسی همان فرایندهای تصمیم‌گیری برای تنظیم سیاست‌هاست و بُعد اداری، همان سیستم اجرای خط مشی‌هاست.

برنامه توسعه سازمان ملل متحد، حکمرانی خوب را چنین تعریف کرده است: حکمرانی خوب کوششی است در جهت حاکمیت قانون، شفافیت، مسئولیت‌پذیری، مشارکت، برابری، کارایی و اثربخشی، پاسخگویی و دیدگاه استراتژیک در اعمال اقتدار سیاسی، اقتصادی و اداری (سوجیترا، ۲۰۰۴). طبق نظر کافمن و همکاران، دولت در نظریه اخیر با مؤلفه‌هایی مانند دموکراسی، عدالت‌محوری، مشارکت، اثربخشی، حاکمیت قانون و کنترل فساد شناخته می‌شود. هر یک از این مؤلفه‌ها با تأکید بر ارزشهای بنیادین، پیاده‌سازی الگوی حکمرانی خوب را به عنوان راهی مفید برای برون‌رفت از مسائل و مشکلات و تغییرات اساسی در ساختارها و فرایندهای عملیاتی دولت، تأمین انسجام و اتحاد اجتماعی و پیشبرد سیاستهای اصلاحی و توسعه مورد ارزیابی قرار می‌دهد. (بیگی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۲)

حکمرانی خوب، بیانگر تغییر پارادایم نقش دولت و حکومت‌هاست که زمینه را برای مشارکت یکسان و برابر تمام شهروندان در فرایند تصمیم‌گیری فراهم کرده و بیانگر این واقعیت است که حکمرانی متعلق به مردم است و توسط مردم شکل می‌گیرد. (مقیبی و اعلایی اردکانی، ۱۳۹۰)

۳. سرمایه اجتماعی

امروزه در کنار سرمایه‌های انسانی و اقتصادی، سرمایه دیگری به نام سرمایه اجتماعی نیز مورد توجه قرار گرفته است. سرمایه اجتماعی یا بُعد معنوی یک اجتماع، میراثی تاریخی است که از طریق تشویق افراد به «همکاری» و «مشارکت» در تعاملات اجتماعی، قادر است به حل میزان بیشتری از معضلات موجود در آن اجتماع فائق آید و حرکت به سوی رشد و توسعه شتابان اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و ... را امکان‌پذیر سازد (کلنن، ۱۳۷۷: ۱۰۲).

در زمینه تقسیم‌بندی ابعاد سرمایه اجتماعی، الگوهای متفاوتی ارائه شده است. به عنوان مثال، جان فیلد در تقسیم‌بندی سرمایه اجتماعی، به جنبه مثبت و منفی آن اشاره کرده است (زارعی متین، ۱۳۹۳: ۴۶۹). در یک دسته‌بندی، سرمایه اجتماعی به سه بُعد ساختاری، شناختی و ارتباطی تقسیم شده (علینی، ۱۳۹۱: ۱۲۷) و در دسته‌بندی دیگری، به ابعادی مثل اقتصاد، سیاست، جامعه و فرهنگ اشاره شده است (صالحی امیری و کاوسی، ۱۳۸۷: ۱۲۰). در این پژوهش، تقسیم‌بندی آوندی و پیوندی مد نظر قرار گرفته است.

سرمایه اجتماعی در تمرکز بر دو گونه آوندی و پیوندی تمایزاتی قائل شده است (شارما، ۲۰۰۸؛ پاینه و همکاران، ۲۰۱۱). مطالعه آدلر و همکاران (۲۰۰۲) سرمایه اجتماعی را به دو بخش آوندی^۱ و پیوندی^۲ تقسیم می‌کند. سرمایه اجتماعی

ارائه مدلی ساختاری برای تبیین همدلی در دانشگاهها ♦ ۲۵

پیوندی به تعاملات، ارتباط و اعتماد میان افراد یا گروههای فشرده، بسته، همگن و هم‌رده مانند اعضای خانواده و دوستان صمیمی اشاره دارد که در برخی متون با عنوان داخلی نیز از آن یاد می‌شود. این گونه از سرمایه اجتماعی به اقداماتی اشاره دارد که توسط اعضای یک جامعه به منظور تقویت شبکه‌های خارجی صورت می‌پذیرد (الفین و ون‌بورن، ۲۰۰۳). گروه دوم، سرمایه اجتماعی آوندی است که به اعتماد و ارتباط میان طیف گسترده‌ای از گروهها و افراد از طبقه‌های مختلف اشاره دارد که در آن، تعاملات میان بازیگران مختلف پراکنده شده است. این نوع سرمایه اجتماعی را بیرونی نیز می‌گویند (بی‌تعب و همکاران، ۱۳۹۱).

سرمایه اجتماعی پیوندی به نوعی از سرمایه اجتماعی گفته می‌شود که در شبکه‌های اجتماعی بسته در جریان است و بر پیوندهای قوی بین اعضای گروههای همگن، همچون اعضای یک خانواده یا دوستان صمیمی دلالت دارد. با توجه به این تعریف، هر شخصی از مقداری از سرمایه اجتماعی پیوندی برخوردار است و جدایی فرد از هر یک از این گروهها ممکن است باعث کاهش یا زوال این نوع از سرمایه اجتماعی شود (نوغانی و چرخ زرین، ۱۳۹۲).

۴. معنویت

سازمانها برای غلبه بر پیچیدگی‌های محیطی و تغییرات سریع، راهی جز درگیری تمام‌وقت کارکنان با شغل ندارند و از سوی دیگر، برای کاهش خستگی‌ها و ارتقای رضایت کارکنان باید اقداماتی را در جهت ارضای حس معناجویی، امیدواری، هویت‌بخشی به کارکنان صورت دهند که اینها جز با توسل به معنویت در محیط کار میسر نخواهد شد (کینجرسی، ۲۰۱۱).

از جمله تعاریفی که از معنویت ارائه شده، عبارت است از اینکه: معنویت تلاشی است در جهت پرورش حساسیت نسبت به خود، دیگران، محیط، متافیزیک که این تلاش همواره در جهت وحدت بخشیدن به این احساسات بوده تا اینکه فرد در جریان سعادت به سمت تبدیل شدن به انسان کامل پیش برود. میتروف، معنویت را تمایل به جستجوی هدف غایی در زندگی می‌داند (صنوبر و رحیمی‌اقدم، ۱۳۹۳). معنویت عبارت است از چیزی که فراتر از دانستن و زیستن است و مبنایی برای تحول شخصی، بین شخصی، اجتماعی و حتی جهانی است و بر این اساس، خدا همواره در وجود ما حاضر است و به تعبیر امام(ره) «عالم محضر خداست». در این عصر بحران‌زده که کشورهای غربی معنویت را درمانی برای التیام دردهای سازمانی خود مطرح می‌کنند، شگفت است سازمانهای جامعه اسلامی که در اوج معنویت به سر می‌برند، به این مباحث توجه نکنند. امام خمینی(ره) معنویت را این گونه تعریف و تشریح می‌فرماید: معنویت، مجموعه صفات و اعمالی است که حال و شور و جاذبه قوی و شدید و در عین حال منطقی و صحیح را در انسان به وجود می‌آورد تا او را در سیر به سوی خدای یگانه و محبوب عالم، به طور اعجاب‌آوری، پیش برد. وجه غالب اساسی در معنویت، توجه به خدا و انجام عمل برای اوست. هم در نیت و هم در عمل، خدا را حاضر و ناظر دانستن معنویت است (امام خمینی، ۱۳۶۱).

ج) توسعه مدل مفهومی و فرضیه‌ها

بر خلاف غرب، معنویت در جامعه ما معنویتی توأم با اخلاص، عقلانیت و عدالت بوده که ریشه در خداشناسی برگرفته از خودشناسی دارد. معنویت جامعه اسلامی از دل انسانهای متعالی‌اش برخاسته و مدام پیروانش را متعالی‌تر می‌سازد. معنویت اسلامی در حاشیه نیست، بلکه در متن زندگی مردم جای دارد. مک‌کری (۲۰۰۱) رابطه بین معنویت و همدلی را تصدیق می‌کند. دیلالا و همکاران (۲۰۰۴) نیز در پژوهش خود نتیجه گرفتند که معنویت و همدلی در سطح بالایی از همستگی قرار دارند. از سوی دیگر، باید گفت که حکمرانی خوب، مؤلفه‌هایی چون: پاسخگویی، قانون‌مداری، شفافیت، کارایی و اثربخشی، مبارزه با فساد را در بر دارد و ارزشهای معنوی این ابعاد را تحت تأثیر قرار می‌دهند. حسینی تاش (۱۳۹۳) در پژوهش خود این موضوع را بررسی کرده و پیشنهاد می‌کند در بطن جامعه اسلامی باید بازتعریفی از الگوی حکمرانی خوب، تحت تأثیر ارزشهای معنوی ارائه داد. با این توضیحات، فرضیه‌های ذیل مد نظر قرار می‌گیرد:

فرضیه اول: معنویت در جامعه، تأثیر معناداری بر حکمرانی خوب دارد.

فرضیه دوم: معنویت در جامعه، تأثیر معناداری بر همدلی دارد.

مشارکت داوطلبانه، اعتماد و شبکه‌ها از جمله مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی‌اند که نقش آن در حکمرانی خوب و تأثیر بر همدلی، در تحقیقات مختلفی بررسی شده است. بین مشارکت اجتماعی و سیاسی و همدلی، رابطه مستقیم و مهمی وجود دارد. هر چه میزان مشارکت مردمی، به ویژه مشارکت سیاسی افزایش یابد، ضریب همدلی نیز ارتقا می‌یابد. تردید نمی‌توان کرد که مشارکت سیاسی هدفمند، قانونی و سازمان‌یافته میسر نمی‌شود مگر از طریق احزاب و تشکلهای سیاسی. بدیهی است که مشارکت سیاسی، دیگر انواع مشارکتهای اجتماعی از قبیل مشارکت اقتصادی، فرهنگی و ... را فراخ‌تر خواهد کرد و در این صورت است که نوعی مشارکت گسترده اجتماعی تحقق خواهد یافت که نتیجه قطعی آن، همدلی و اقتدار ملی است. پریس (۲۰۰۴) در پژوهش خود رابطه بین همدلی و سرمایه اجتماعی را بررسی کرده و آن را مورد تصدیق قرار داده است. رابطه‌ای کلیدی بین اعتماد به حکومت از یک سو و تمایل شهروندان و شرکتهای اطاعت از قوانین و مقررات و پرداخت مالیات از سوی دیگر وجود دارد (رویز و مانینگ، ۲۰۱۰). سرمایه اجتماعی مفهومی پیش‌برنده و تسهیلگر برای تحقق اهداف دولت و ملت محسوب می‌شود؛ به همین خاطر، «اعتماد» عنصری محوری در این رهیافت به شمار می‌رود. لذا اگر میان چشم‌انداز ترسیمی دولت و اولویتهای ترجیحی مردم فاصله ایجاد شود، «اعتماد» به عنوان پایه اصلی سرمایه اجتماعی سلب خواهد شد و در اثر تشدید فزاینده فرسایش سرمایه اجتماعی، شاهد گسست دولت-ملت خواهیم شد (ندافان، ۱۳۹۴). بر این اساس فرضیه‌های ذیل مطرح می‌شود:

فرضیه سوم: سرمایه اجتماعی، تأثیر معناداری بر حکمرانی خوب دارد.

فرضیه چهارم: سرمایه اجتماعی، تأثیر معناداری بر همدلی دارد.

ارائه مدلی ساختاری برای تبیین همدلی در دانشگاهها ♦ ۲۷

محمدیان و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود تأثیر معنویت بر سرمایه اجتماعی را بررسی کردند و این رابطه را مورد تصدیق قرار دادند. همچنین کینگ و همکاران (۲۰۰۴) نیز در پژوهش خود این رابطه را بررسی کرده‌اند که موجب شد در نهایت فرضیه ذیل ارائه شود:

فرضیه پنجم: معنویت در جامعه، تأثیر معناداری بر سرمایه اجتماعی دارد.

اکثر امور دولت از جمله امور اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، متشکل از نوعی اقدامات دسته جمعی، گروهی و مشارکتی است. در این بین، همدلی و هم‌زبانی ملت و دولت از لوازم اساسی پیشبرد امور است. برای بررسی صحت این مهم در اینجا چنین ادعا می‌شود که:

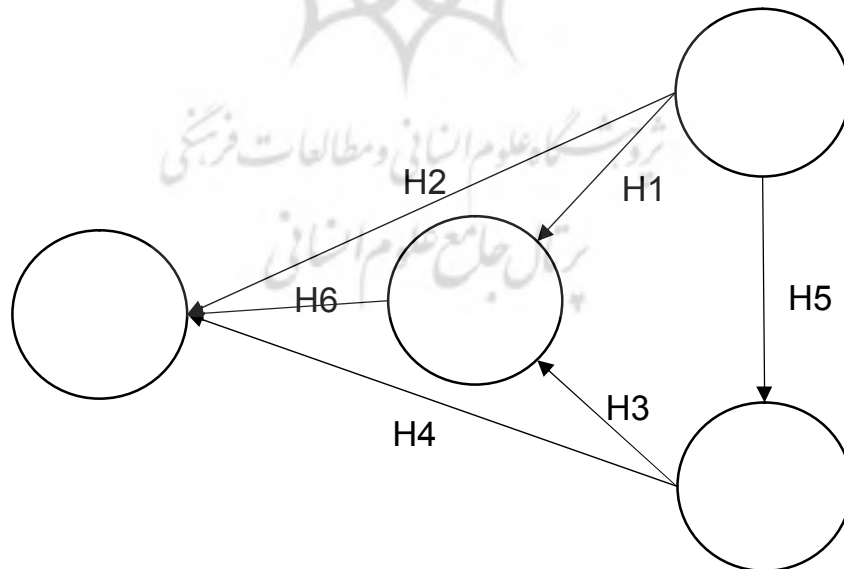
فرضیه ششم: حکمرانی خوب، تأثیر معناداری بر همدلی دارد.

خلاصه پژوهشهای داخلی و خارجی صورت گرفته در این حوزه در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: پیشینه پژوهشهای داخلی و خارجی

پیشینه	فرضیه اول	فرضیه دوم	فرضیه سوم	فرضیه چهارم	فرضیه پنجم	فرضیه ششم
داخلی	حسینی تاش (۱۳۹۲)	مهدی پور (۱۳۹۴)	سردارنیا و همکاران (۱۳۸۸)	گل پرور (۱۳۸۸) نذافان (۱۳۹۴)	محمدیان و همکاران (۱۳۹۳)	-
خارجی	نیماندت و همکاران (۲۰۱۵)	مک کری (۲۰۱۰) دیلا و همکاران (۲۰۱۵)	مانینگ و همکاران (۲۰۱۰)	پریس (۲۰۰۴)	کینگ و همکاران (۲۰۰۴)	واد و رو (۲۰۰۱) چان و همکاران (۲۰۱۰)

با توجه به توضیحات ارائه شده، مدل مفهومی پژوهش در شکل ۱ ارائه شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

(د) روش‌شناسی پژوهش

در بررسی نوع‌شناسی پژوهش باید بیان کرد که این پژوهش از نظر فلسفه پژوهش، تجربه‌گراست و از نظر رویکرد، در زمره تحقیقات استنباطی قرار می‌گیرد. استراتژی پژوهش از نوع توصیفی و پیمایشی است که به صورت کمی و از طریق گردآوری داده‌های مقطعی انجام پذیرفته است (ساندرز، ۲۰۱۲: ۱۰۸). پژوهش حاضر از نظر جهت‌گیری، در رسته پژوهشهای ارزیابی قرار می‌گیرد که قصد آزمون فرضیه دارد و از ابزار پرسشنامه به این منظور استفاده می‌کند (دانایی‌فرد، الوانی و آذر، ۱۳۸۳). روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش، تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری است و فرضیه‌های تحقیق را با نرم‌افزار لیزرل مورد آزمون قرار داد و مدل نهایی خود را ارائه کرد. جامعه پژوهش، دانشجویان چهار دانشگاه مهم فعال در شهر قم، شامل دانشگاه قم، دانشگاه مفید، دانشگاه آزاد و پردیس فارابی بودند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، تصادفی ساده بود که به دلیل بالا بودن حجم نمونه، به شیوه ساده و در دسترس بین دانشجویان توزیع شد و در نهایت ۴۰۰ پرسشنامه بازگردانده شد و مبنای تحلیلهای آماری قرار گرفت. به منظور تأیید روایی پرسشنامه، ضمن کسب آرای خبرگان و اساتید و نیز استفاده از پرسشنامه‌های استاندارد، تلاش شد به نحوی تعدیل و تصحیح در ادبیات پرسشنامه صورت گیرد که اکثر مشارکت‌کنندگان توانایی پاسخگویی داشته باشند. علاوه بر این، روایی همگرا که از طریق نرم‌افزار حاصل شد نیز مؤید بالا بودن اعتبار ابزار بود. در راستای بررسی پایایی ابزار نیز از دو آزمون آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد که هر دو مورد، مطلوبیت ابزار را در سطح بالایی تأیید می‌کنند. (جدول ۲)

جدول ۲: روایی و پایایی مدل اندازه‌گیری

متغیرها	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	روایی همگرا
معنویت	۰/۶۹۹	۰/۸۳۰	۰/۶۲۱
سرمایه اجتماعی	۰/۶۶۵	۰/۷۶۸	۰/۲۹۷
حکمرانی خوب	۰/۸۳۵	۰/۸۷۵	۰/۵۴۲
همدلی	۰/۷۵۰	۰/۸۳۰	۰/۴۵۹

(ه) تحلیل داده‌ها

تحلیل داده‌های پژوهش در دو بعد توصیفی و استنباطی به منظور تحلیل ابعاد جمعیت‌شناختی و تحلیلهای مرتبط با فرضیه‌های پژوهش در ادامه ارائه می‌شود.

۱. تحلیلهای جمعیت‌شناختی

در پژوهش حاضر ۴۰۰ پرسشنامه قابل استفاده بودند که بر همین اساس، توزیع جمعیت‌شناختی نمونه مورد بررسی برای ابعادی از قبیل جنسیت، سن، تحصیلات در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: تحلیل های جمعیت شناختی

متغیر	ابعاد	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۷۱	۴۲/۹
	زن	۹۳	۲۳/۳
	اعلام نشده	۱۳۵	۳۳/۸
سن	کمتر از ۲۰	۴۳	۱۰/۸
	۲۰ تا ۲۵	۱۹۷	۴۹/۴
	بالای ۲۵	۱۲۶	۳۱/۶
تحصیلات	اعلام نشده	۳۲	۸
	لیسانس و کمتر	۳۰۹	۷۷/۵
	فوق لیسانس	۴۶	۱۱/۵
	دکتری و بالاتر	۴	۱
	اعلام نشده	۴۰	۱۰

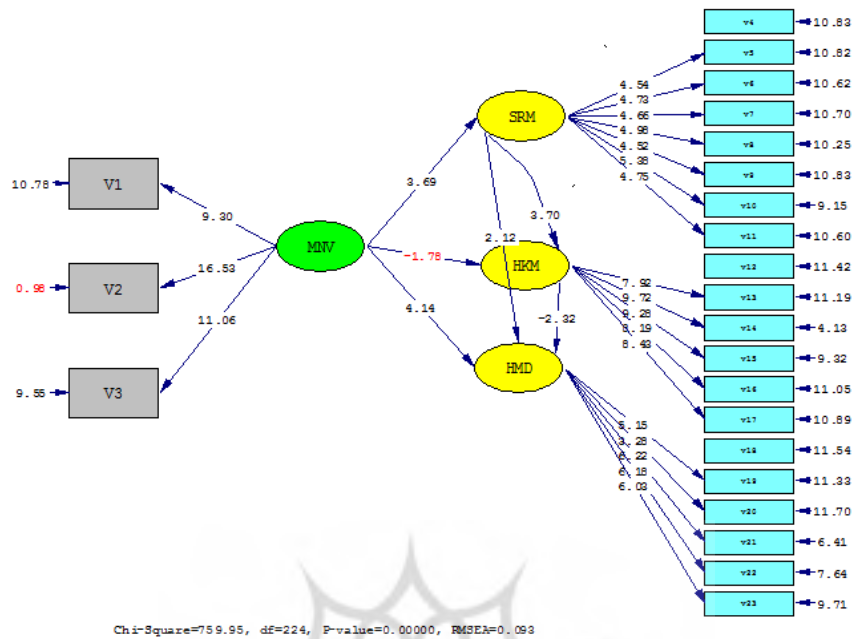
همان طور که مشاهده شد، در نمونه مورد بررسی، ترکیب جنسیتی بیشتر مرد است؛ البته درصد زنان نیز قابل توجه است. از نقطه نظر سنی نیز نمونه مورد بررسی دارای ترکیب نسبتاً جوانی است که حاکی از حضور جوانان دارای تحصیلات بالا (اکثر لیسانس و فوق لیسانس) است.

به منظور آزمون فرضیات پژوهش، از مدل معادلات ساختاری با رویکرد حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. اما قبل از اینکه به تفسیر مدل پرداخته شود، ابتدا باید مناسب بودن مدل در سه بخش مدل اندازه گیری، مدل ساختاری و مدل کلی مورد تأیید واقع شود تا بتوان به نتایج حاصل از آن اعتماد کرد. در واقع؛ باید پایایی و اعتبار مدل اثبات شود. موارد مرتبط با بخش اندازه گیری در قسمت قبل توضیح داده شد. پس از تأیید مناسب بودن مدل اندازه گیری، باید به قابلیت اتکای مدل ساختاری اشاره کنیم که از شاخصهای برازش در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۴: برازش مدل ساختاری

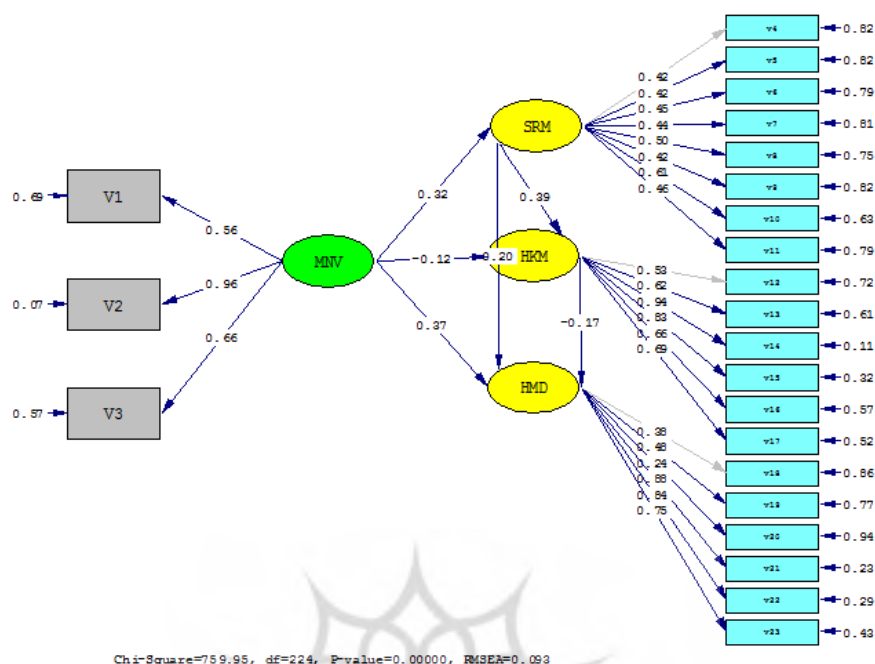
شاخص	NFI	GFI	CFI	IFI	RMSEA
مقدار به دست آمده	۰/۷۷	۰/۸۲	۰/۸۱	۰/۸۲	۰/۰۹۳
مقدار قابل قبول	نزدیک ۱ بهتر است.				زیر ۰/۱

حال پس از تأیید برازش مدل در سه سطح مدل معادلات ساختاری که به وسیله نرم افزار لیزرل ایجاد و در ادامه ارائه شده، به بررسی فرضیه های پژوهش پرداخته می شود.

شکل ۲: مدل معادلات ساختاری در حالت معناداری (T-Value)

همان طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، تمامی ضرایب معناداری به جز رابطه معنویت و حکمرانی خوب، بالای حد ۱/۹۶ قرار دارد و نشان‌دهنده تأیید فرضیه‌های پژوهش است. نکته موجود در این شکل به رابطه بین حکمرانی خوب و همدلی برمی‌گردد که برابر با ۱/۷۳۲ و از حد ۱/۹۶ کمتر است؛ اما به دلیل اینکه فرضیه مذکور حائز اهمیت خاصی است و از آستانه ۱/۶۴ بیشتر است، لذا در حد ۰/۹۰ اطمینان مورد پذیرش است. در شکل ۳ ضرایب مسیر ارائه شده و همچنان که مشاهده می‌شود بیشترین ضریب متعلق به تأثیر معنویت و همدلی است.

شکل ۳: مدل معادلات ساختاری در حالت ضرایب استاندارد

همانطور که در شکل ۳ دیده می‌شود، ضریب مسیر معنویت و همدلی (۰/۳۷۰) نسبت به سایر روابط بیشتر است و لزوم توجه در بررسی‌ها و پیشنهادها را آشکار می‌کند. ضریب مسیر بعدی به رابطه بین سرمایه اجتماعی و معنویت (۰/۳۹) برمی‌گردد و در پایان نیز ضریب مسیر معنویت و سرمایه اجتماعی (۰/۳۲۰) قابل توجه است، که در بخش بعدی بر این اساس ارائه پیشنهاد می‌شود.

و) بحث و نتیجه‌گیری

همدلی کردن با کسی؛ یعنی احساس او را درک کردن؛ یعنی داشتن احساس مشترک با دیگران. از طریق همدلی، فرستنده و گیرنده پیام، هر دو به یک احساس یگانه دست می‌یابند. نخستین گام برای همدلی، پرهیز از ارزیابی و قضاوت رفتار طرف مقابل و دومین گام، درک احساسات، عواطف، نیازها و انگیزه‌های طرف مقابل است تا بتوانیم او را بهتر بشناسیم و خود را جای او قرار دهیم (زارعی متین، ۱۳۹۳: ۱۳۶). همدلی دولت و ملت موضوعی است که با دید جامع و حکیمانه مقام معظم رهبری مطرح شد. عاملی که وحدت بین دولت و ملت را به ارمغان می‌آورد و پیشرفت و توسعه کشور را تسریع می‌بخشد، در جامعه‌ای با ارزشهای معنوی، تقویت همدلی تحت تأثیر سرمایه اجتماعی است که همانا اعتماد و مشارکت داوطلبانه جزئی از آن است. نتایج پژوهش بیان می‌دارد که معنویت، تأثیر معناداری بر سرمایه اجتماعی دارد. اعتماد و مشارکت داوطلبانه در جوامع معنوی همواره مورد تأکید است. نتیجه اخیر در پژوهش محمدیان و همکاران (۱۳۹۳)، کینگ و همکاران (۲۰۰۴) مورد تصدیق بوده است. از سوی دیگر، تأثیر سرمایه

اجتماعی بر حکمرانی خوب و همدلی نیز مور تأیید قرار گرفته است. در جوامعی که دولت به شفاف‌سازی می‌پردازد و در پی اعتمادسازی است، مردم به صورت داوطلبانه در امور مشارکت می‌کنند. سطح مطلوب سرمایه اجتماعی در جامعه می‌تواند به حکمرانی خوب نیز منجر شود و متعاقب آن به همدلی در جامعه منجر شود؛ نتیجه‌ای که همراستا با پژوهش‌های پریس (۲۰۰۴)، مانینگ (۲۰۱۰) است.

نقشی که معنویت و به طور تخصصی دین در تقویت سرمایه اجتماعی و همدلی دارد قابل انکار نیست. اسلام بیش از هر دین دیگری به امور مردم و حاکمان آنها توجه داشته است. آیات و روایات از اهمیت همدلی، اعتماد، مشارکت داوطلبانه، تعاون، حکمرانی خوب پرده برمی‌دارد. محققان زیادی به بررسی این مفاهیم در آیات و روایات پرداخته‌اند. توسعه سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن به میزان تدین و دینداری آن جامعه بستگی دارد (زارعی متین، ۱۳۹۳: ۴۷۳). دین، میثاق عقیدتی هر نظام ایدئولوژیک است. در جوامعی که بر اساس جهان‌بینی و بینش واحد پدید می‌آیند، برخلاف جوامع لائیک و سکولار، رشته پیوند ملت و دولت، دین است. دین بین ملت و دولت رابطه محبت، الفت، اخوت، اعتماد، ولایت و مشاوره و همکاری و همدلی و همراهی و حمایت طرفینی ایجاد می‌کند (مهدی‌پور، ۱۳۹۴). همدلی نیز از جمله موضوعات اساسی مورد بحث در آیات و احادیث است که در مبانی پژوهش بررسی شد و به تعبیری، امت واحد همان امت همدل است که ریشه در آموزه‌های اسلامی دارد. نتایج حاصل به وسیله پژوهش مک‌کری (۲۰۱۰)، دیالالا (۲۰۱۵)، حسینی تاش (۱۳۹۲) نیز تصدیق شده است. مبتنی بر اهم نتایج به دست آمده در پژوهش، در بخش آتی به ارائه پیشنهادها می‌پردازیم.

پیشنهادها

برای ارائه پیشنهادها بر فرضیاتی تمرکز داریم که بیشترین ضریب مسیر را به خود اختصاص داده‌اند. به همین منظور، توجه به سه گانه معنویت، سرمایه اجتماعی و همدلی حائز اهمیت است.

با این توضیح، ابتدا با در نظر گرفتن تأثیر معنویت بر سرمایه اجتماعی، پیشنهاد می‌شود که با بهره‌گیری از اصول و مبانی ارزشی اسلام، به توسعه سرمایه اجتماعی پرداخته شود و از این طریق، اعتماد بین دولت و ملت در وهله اول تقویت شود و موانع اعتماد بین این دو از میان برداشته شود. تلاش در جامعه‌ای که مردم آن دین خواه‌اند، هرگونه بی‌توجهی به ارزشهای دینی، بزرگ‌ترین ضربه بر استقلال ملی و همدلی و پیوند مستحکم دولت و ملت است. اگر مردم مشاهده کنند که در یک سیستم سیاسی به هر بهانه‌ای ارزشهای دینی آنان مورد تهاجم است، در صلاحیت دولتمردان و کارگزاران تردید خواهند کرد؛ پس باید با استفاده از این ظرفیت عظیم، ابتدای امر سرمایه اجتماعی را در جامعه ارتقا داد.

در وهله بعد، رابطه معنویت و همدلی مدنظر است. در این بُعد پیشنهاد می‌شود با الگوسازی اسلامی به تقویت همدلی در جامعه و نیز همدلی بین دولت و ملت اقدام شود. به دولتمردان پیشنهاد می‌شود با صداقت‌تر برخورد کنند، تطابق بین گفتار و عمل داشته باشند، به مشکلات مردم رسیدگی کنند، شفافیت در امور داشته باشند، از مردم مشورت بگیرند، برای بهبود مسائل اخلاقی تلاش کنند، با کارآفرینی درصدد حل مشکلات معیشتی مردم باشند،

ارائه مدلی ساختاری برای تبیین همدلی در دانشگاهها ♦ ۳۳

امنیت کشور را با تصمیمات درست تضمین کنند و بدین وسیله همدلی را توسعه دهند. به مردم پیشنهاد می‌شود تا حامی دولت و تصمیمات آنان باشند، به مصرف داخلی بها دهند و صرفه‌جویی در مصرف را ملاک عمل قرار دهند. همدلی و هم‌زبانی ریشه در نوع نگرشها و بینشها دارد و به عبارتی؛ محصول باورها و اعتقادات یک ملت و جامعه است. اگر بخواهیم امتی همصدا و همدل داشته باشیم، باید نسبت به باورها و اعتقادات بها دهیم.

دسته سوم پیشنهادهای این پژوهش نیز متوجه به رابطه سرمایه اجتماعی و همدلی است. در این راستا پیشنهاد می‌شود دولت با اعتمادسازی در جامعه از طرق ذیل به جلب مشارکت مردم بپردازد:

- شایسته‌سالاری در امر انتصاب به ویژه در پستهای کلیدی نظام و پرهیز از مهره‌های بدنام و منادی منافقین؛
- شفاف‌سازی و مدیریت بر مبنای اصول صداقت و اخلاص؛
- مشورت با مردم؛
- احسان و نیکی به مردم، به خصوص قشر مستضعف؛

برنامه‌ریزی برای فرهنگ‌سازی و مدیریت فرهنگ شهروندی؛ تا از این طریق تعاون و مشارکت در جامعه رونق گیرد.

منابع

- احمدی، محمدرضا (۱۳۸۵). «مبانی روان‌شناختی ارتباطات مؤثر والدین با فرزندان در محیط خانواده». معرفت، ش ۱۰۴: ۳۴-۲۱.
- بی‌تعب، علی؛ سید سپهر قاضی نوری و سید احمد فیروزآبادی (۱۳۹۱). «ارائه مدلی برای تحلیل پیامدهای سرمایه اجتماعی در حوزه نوآوری». نوآوری و ارزش آفرینی، سال اول، ش ۱: ۸۲-۷۱.
- بیگی‌نیا، عبدالرضا؛ سعید صفری، علی مرشدی‌زاد و عبدالمجید پولادریگ (۱۳۹۱). «شناسایی و اولویت‌بندی شاخصهای حکمرانی خوب». چشم‌انداز مدیریت دولتی، ش ۱۲: ۸۶-۶۵.
- حسینی‌تاش، سیدعلی و قادر علی واثق (۱۳۹۳). «حکمرانی خوب و ارائه حکمرانی شایسته بررسی و شاخص‌های این دو از دیدگاه امیرالمؤمنین علی (ع)». اسلام و پژوهش‌های مدیریتی، سال سوم، ش ۲: ۷-۲۸.
- خمینی، سید روح‌الله (۱۳۶۱). صحیفه‌نور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی - سازمان چاپ و انتشارات.
- دباغ، سروش و ندا نقری (۱۳۸۸). «تبیین مفهوم خوبی در حکمرانی خوب». نشریه مدیریت دولتی، سال اول، ش ۳: ۳-۱۸.
- درویزه، زهرا (۱۳۸۲). «بررسی رابطه همدلی مادران و دختران دانش‌آموز دبیرستانی و اختلالات رفتاری دختران شهر تهران». مجله مطالعات زنان، سال اول، ش ۳: ۵۱-۳۷.
- رستمی‌نیا، محمداسماعیل و محمدحسن مهدی، و علی باقی نصرآبادی (۱۳۹۴). «بایسته‌های همدلی و همزیانی. قم: پژوهشگاه امام صادق.
- زارعی متین، حسن (۱۳۹۳). رفتار سازمانی پیشرفته. تهران: آگاه، ویرایش دوم.
- سردارنیا، خلیل‌الله؛ حسین قدرتی و علیرضا اسلام (۱۳۸۸). «تأثیر حکمرانی خوب و سرمایه اجتماعی بر اعتماد سیاسی: مطالعه موردی شهرهای مشهد و سبزوار». پژوهشنامه علوم سیاسی، دوره پنجم، ش ۱ (پیاپی ۱۷).
- صالحی امیری، سید رضا و اسماعیل کاوسی (۱۳۸۷). فرهنگ و مدیریت سازمانهای فرهنگی. تهران: پژوهشکده مرکز استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- صنوبر، ناصر و صمد رحیمی‌اقدم (۱۳۹۳). رابطه معنویت محیط کار با رضایت مشتریان. راهبرد فرهنگ، ش ۲۶: ۱۷۹-۲۰۷.
- علینی، محمد (۱۳۹۱). سرمایه اجتماعی در آموزه‌های اسلامی. قم، دانشگاه باقرالعلوم - بوستان کتاب.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷). بنیادهای نظریه‌های اجتماعی. ترجمه منوچهر صبوری، نشرنی، تهران، چاپ اول.
- گل‌پرور، محسن (۱۳۸۸). «نقش تگرش به رفاه اجتماعی در رابطه همدلی و گرایش اجتماعی با عدالت اجتماعی». رفاه اجتماعی، ش ۳۲.
- محمدیان، بهزاد؛ مهدی شعله و سمیه باباییان مهابادی (۱۳۹۳). «تأثیر خودآشنایی در شبکه‌های اجتماعی بر توسعه سرمایه اجتماعی (بررسی نقش سرمایه معنوی)». مدیریت سرمایه اجتماعی، دوره اول، ش ۲: ۲۴۵-۲۲۵.
- مقیمی، سید محمد و مصطفی اعلائی اردکانی (۱۳۹۰). «سنجش شاخصهای حکمرانی خوب و نقش دولت الکترونیک در ارتقای آن». مدیریت فناوری اطلاعات دانشگاه تهران، دوره سوم، ش ۸: ۱۸۸-۱۷۱.
- مهدی‌پور، محمد (۱۳۹۴). «اعتماد، دولت و ملت». ویژه‌نامه سال دولت، ملت، همدلی و همزیانی. قابل دسترس در: <http://www.harfeakhar.com/article>

ارائه مدلی ساختاری برای تبیین همدلی در دانشگاهها ♦ ۳۵

- ندافان، مسعود (۱۳۹۴). «همدلی و همزبانی برای ارتقای سرمایه اجتماعی». ویژه‌نامه سال دولت، ملت، همدلی و همزبانی. قابل دسترس در: <http://www.harfeakhar.com/article>
- نوغانی، محسن و مرتضی چرخ زرین (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر فیس‌بوک بر سرمایه اجتماعی پیوندی و پل زنده در بین جوانان». مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال چهارم، ش ۱۲: ۱۸۸-۱۷۳.
- هراتیان، عباسعلی و محم
- رضا احمدی (۱۳۹۱). «رابطه حرمت خود بر همدلی نوجوانان». روان‌شناسی و دین، سال پنجم، ش ۱: ۱۶۴-۱۳۳.
- Ahmadi, Mohammadreza (2006). "Psychological Foundation of Effective Communication of Parents with Children in the Family". *Marefat*, No. 104: 21-34.
- Beigi Nya, Abdolreza; Saeid Safari, Ali Morshedi Zadeh & Abdulmajid Poladrag (2012). "Identify and Prioritize Good Governance Index". *Public Management Perspective Journal*, No. 12: 65-86.
- Bitaab, Ali; Seyed Sepehr Ghazi Noori & Seyed Ahmad Firooz Abadi. (2012). "A Model to Analyze the Consequences of Social Capital in the Area of Innovation". *Quarterly Journal of Innovation and Entrepreneurship*, No. 1: 71-82.
- Chan, S.K. & L.J. Sac (2010). "Judicial Review-From Angst to Empathy: A Lecture to Singapore Management University Second Year Law Students". Hein Online.
- Darvizeh, Zahra (2003). "Investigate the Relationship between Mothers and Daughters High School Student Empathy and Behavioral Disorders in Tehran". *The Journal of Womens' Studies*, 1 (3): 37-51.
- DiLalla, Lisabeth F.; Sharon K. Hull & J. Kevin Dorsey (2004). "Effect of Gender, Age, and Relevant Course Work on Attitudes toward Empathy, Patient Spirituality, and Physician Wellness". *Teaching and Learning in Medicine: An International Journal*, 16 (2): 165-170.
- Elfring, T. & W. Hulsink (2003). "Networks in Entrepreneurship: The Case of High-Technology Firms". *Small Business Economics*, 21: 409-442.
- Elini, Mohammad. (2012). "Social Capital in Islamic Teachings". Qhom, Bagherololom University, Boostan Ketab.
- Gol Parvar, Mohsen (2009). "The Role of Attitude in Relation to Social Welfare, Social Justice, Solidarity and Social Interest". *Welfare Journal*, No. 32.
- Guerrero-Ruiz, A. and N. Manning (2010). "Endogenous Model of Trust in Government." Unpublished Working Paper. Washington, D.C., World Bank.
- Haratian, Abbas Ali & Mohammadreza Ahmadi (2012). "The Relationship between Adolescents' Self-Esteem, Empathy". *Psychology and Religion*, 5 (1): 133-164.
- King, Pamela Ebstyn & James L. Furrow (2004). "Religion as a Resource for Positive Youth Development: Religion, Social Capital, and Moral Outcomes". *Developmental Psychology*, Vol. 40, No. 5: 703-713.
- Kinjerski. V. M. and Skrypnek, B. J. (2011). "Defining spirit at work: finding common ground". *Journal of Organizational Change Management*, 17:1, 26-42
- McCreey, Elaine (2001). "Empathy, Experience and Spirituality". *International Journal of Children's Spirituality*, 6 (3): 363-364.

- Mehdi Pour, Mohammad (2015). **“Trust, Government, People”**. *Special Issue for Government, People Empathy Year*, Accessible at: <http://www.harfeakhar.com/article>.
- Moghimi, Seyyed Mohammad & Mustafa Alaei Ardekani (2011). **“Measurable Indicators of Good Governance and the Role of Government in promoting it”**. *Information Technology Administration Journal of Tehran University*, 3 (8): 171-188.
- Mohammadian, Behzad; Mahdi Shole & Somayeh Babaeian Mahabadi (2014). **“The Effect of Self-Disclosure in Social Networks on Social Capital Development (The Role of Spiritual Capital)”**. *Social Capital Management*, 1 (2): 225-245.
- Naddafan, Masoud (2015). **“Empathy for Improving Social Capital”**. *Special Issue for Government, People Empathy Year*, Accessible at: <http://www.harfeakhar.com/article>.
- Niemandt CJP - Verbum et Ecclesia (2015). **Together Towards Life and Mission: a Basis for Good Governance in Church and Society Today**. Original Research.
- Noghani, Mohsen & Morteza Charkhzarin (2013). **“The Effect of Social Capital and Paul Nasty Facebook among the Youth”**. *Journal of Sociological Studies of Youth*, 4 (12): 173-188.
- Payne, T.G.; C. Moore, S.E. Griffis & C.W. Autry (2011). **“Multilevel Challenges and Opportunities in Social Capital Research”**. *Journal of Management*, 37: 491-520.
- Preece, J. (2004). **“Etiquette and Trust Drive Online Communities of Practice”**. *Journal of Universal Computer Science*. (Accepted, in Press).
- Rostami Nya, Mohammad Esmail; Mohammad Hassan Mohtadi & Ali Baghi Nasr Abadi (2015). **Empathy and Compassion Imperatives**. Emam Sadegh Institute.
- Salehi Amiri, Seyed Reza & Esmail Kavooosi (2008). **Culture and Cultural Management**. Tehran: Strategic Research Institute Center of Expediency Council.
- Sardarnia, Khalilollah; Hossein Ghodrati & Alireza Eslam (2009). **“Effects of Good Governance on Political Trust and Social Capital: Case Study: Mashhad and Sabzevar”**. *Political Science Journal*, 5 (1).
- Sharma, P. (2008). **“Commentary: Families-Capital Stocks and Flows between Family and Business”**. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 32: 971-977.
- Suchitra, M. (2004). **“Caught Between the Goddess and the Cyborg: Third World Women and the Politics of Science in Three Works of Indian Science Fiction”**. *The Journal of Commonwealth Literature* 39:3, 112-132.
- Wade, C.L. and Tul. L. Rev (2001). **“Corporate Governance as Corporate Social Responsibility: Empathy and Race Discrimination”**. *Hein Online*.
- Zarei Matin, Hassan (2014). **Advance Organizational Behavior**. Tehran: Agah, Second Edition.

